

Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver

Oslo, 17.10.2019

Deres ref.:

Vår ref.: 504.88/108/2019/AH

Rapport «Miljøgiftene i Mjøsa – historikk, kunnskap og tiltaksplan» - noen kommentarer

Norsk Vann* har fått tilsendt rapporten Miljøgiftene i Mjøsa – historikk, kunnskap og tiltaksplan, utført av Fjeld og Vann AS på oppdrag for Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver.

Rapporten gir en viktig kunnskapsoppdatering på et svært viktig område for landets største innsjø. Av den grunn har rapporten også vært lest og drøftet i Norsk Vanns avløpskomité, og Norsk Vann vil i det følgende kort gi noen kommentarer til deler av rapporten.

Bakgrunn:

Vassdragsforbundet for Mjøsa med tilløpselver har gitt Fjeld og vann AS i oppdrag å utarbeide en kunnskapsoppsummering og status for miljøgifter i Mjøsa. Oppsummeringen skal gi grunnlag for gjennomføring av tiltak lokalt.

Rapportens oppsummering:

En litteraturgjennomgang over de ulike hovedgruppene av miljøskadelige forbindelser viser at det fortsatt er de gamle klassiske miljøgiftene kvikksølv og PCB som finnes i så store konsentrasjoner i miljøet at de overskrider vannforskriftens miljøkvalitetsstandarder (EQS-verdier) og gir grunnlag for kostholdsråd knyttet til storørret og annen fiskespisende rovfisk. De kommunale avløpsrenseanleggene er trolig den viktigste tilførselsvei for nye miljøgifter og legemiddelrester. De primære kildene her er befolkningens forbruk av slike stoffer og utslipp til avløpsnett. Det er knyttet stor usikkerhet til miljøeffektene av nye miljøgifter, legemiddelrester og mikroplast. Særlig er kunnskapen om mulige blandingseffekter begrenset. Rapporten anbefaler en vurdering av fire ulike tiltak: (i) Forbrukeraksjon for å minimere befolkningens utslipp av miljøskadelige stoffer til det kommunale avløpsnett eller direkte til Mjøsa. (ii) Miljøvennlige offentlige anskaffelser hos kommuner og fylker. (iii) Bygging av ekstra rensetrinn på de kommunale avløpsrenseanleggene. Dette vil være det mest effektive virkemiddelet for å hindre tilførsler en rekke miljøgifter og legemiddelrester. (iv) Gjøre en risiko og sårbarhetsanalyse med fokus på tilførsler av miljøskadelige stoffer for å kunne identifisere og forebygge uønskede hendelser og styrke samordningen av arbeidet med beredskap og krisehåndtering.

Norsk Vanns kommentar:

- I rapportens anbefaling av tiltak savner vi en nærmere gjennomgang av hva som kan være aktuelle tiltak for å bøte på det som fortsatt er den største utfordringen for Mjøsa; de klassiske miljøgiftene PCB og kvikksølv. Dette er en svakhet ved rapporten, da det fortsatt er disse miljøgiftene som er grunnen til overskridelsene av vannforskriftens miljøkvalitetsstandarder (EQS-verdier), og som gir grunnlag for kostholdsråd knyttet til storørret og annen fiskespisende rovfisk. Rapporten bruker i stedet mye tid på å drøfte og anbefale tiltak mot nye miljøgifter, der det dessuten er stor usikkerhet knyttet til miljøeffektene.

Norsk Vann BA

Vangsvegen 143, NO-2321 Hamar Telefon: +47 62 55 30 30 E-post: post@norskvann.no
Internett: www.norskvann.no Organisasjonsnummer: NO 986 273 026 MVA Bankgirokonto: 7162 05 19876

- Norsk Vann støtter generelt forbrukeraksjoner som kan bidra til å øke befolkningens kunnskap og bevissthet om betydningen av egne valg og handlinger som kan føre til miljøskadelige utslipp til avløpsnett. Norsk Vann har, som et eksempel på dette, selv bl.a. vært en pådriver og bidragsyter til «Rydd skapet»-kampanjen, som ble gjennomført i 2016 og 2017 i et samarbeid mellom Statens Legemiddelverk, Legemiddelindustrien, Apotekforeningen og Norsk Vann. Målet med kampanjen var å øke bevisstheten av å ikke kaste medisiner eller medisinrester i toalettet eller i søpla. På samme måte støtter vi, og oppfordrer Norsk Vanns medlemmer til å markere de årlige FN-dagene Verdens toalettdag (19. november) og Verdens vanddag (22. mars), gjennom ulike lokale aksjoner og medieoppslag, samt nettsidene www.fettvett.no og www.dovett.no.

Det viktige og enkle budskapet i disse kampanjene er å minne befolkningen om at det bare er tre ting som skal i toalettet, og at dopapir er en av dem. Det er derfor uheldig når rapporten omtaler utslipp av legemidler som noe som skyldes «ufullstendig rensing i avløpsrenseanleggene». Dette til tross for at det er godt kjent, også for forfatteren av rapporten, at disse anleggene ikke er konstruert eller dimensjonert for å fjerne eller behandle miljøgifter eller legemidler.

- Norsk Vann støtter initiativ for å øke bruken av miljøvennlige offentlige anskaffelser. En måte å oppnå dette på er ved for eksempel å ha god dialog med etablerte innkjøpsnettverk i regi av f.eks. KS og Miljømerket Svanen.
- Avløpsrenseanleggene kan ikke fjerne miljøgifter. Derfor er det viktig at alle som er tilknyttet det kommunale ledningsnett arbeider aktivt for å unngå utslipp av miljøgifter. Den mest bærekraftige måten å unngå spredning av miljøgifter på er å arbeide oppstrøms renseanlegget for å hindre utslipp. Et effektivt oppstrømsarbeid kan gi flere positive effekter:
 - bedre arbeidsmiljøet for de som arbeider på avløpsnett og på renseanlegg
 - bedre vilkårene for fysiske, kjemiske og biologiske renseprosesser
 - redusere innholdet av miljøgifter i avløpsslam som gjenbrukes som gjødsel og jordforbedringsmiddel
 - redusere utslipp av miljøgifter til vann og sjø
 - oppnå målene om god økologisk og kjemisk tilstand i vann
- Som en del av oppstrømsarbeidet anbefaler vi kommunene å bruke Norsk Vanns nye rapport «Rapport A228 - Påslipp av avløpsvann fra virksomheter». Rapporten tar opp hvilke problemer som kan oppstå ved påslipp av avløpsvann fra virksomheter i ulike bransjer. Den beskriver mulighetene kommunene har for å fastsette krav til virksomheter med eksisterende eller nye påslipp, gjennom å benytte forurensningsforskriften kapittel 15A.

Ekstra rensetrinn

Rapportens anbefaling om å bygge ekstra rensetrinn på de kommunale avløpsrenseanleggene, som det mest effektive virkemiddelet for å hindre tilførsler av en rekke miljøgifter og legemiddelrester er bygget på et altfor svakt grunnlag, noe som gjør det nødvendig med en kommentar fra vår side.

Det er de senere årene gjennomført flere undersøkelser av miljøgifter og legemidler i vannforekomster, i avløpsvann fra sykehus, i innløps- og utløpsvann til og fra avløpsrenseanlegg. Dette gjelder også Mjøsa. I rapporten gjengis det bl.a. resultater fra screeningprogrammet i 2015, og det sies at prøvene inneholdt «høye konsentrasjoner» av en rekke legemidler. Rapporten gjør imidlertid ikke noe forsøk på å forklare hvilke konsentrasjoner som regnes som et høyt eller lavt nivå. Heller ikke sies det noe om hvilket nivå som en kan forvente ut fra tilgjengelig kunnskap om befolkningens medisinbruk, legemidlenes fysiologiske effekt i kroppen, utskilling via avføring og urin, samt tilgjengelige analysemetoder for stoffene i vann.

Disse forholdene er også noe av bakgrunnen for det rapporten beskriver som den store usikkerhet som hersker om stoffenes miljøeffekt. Rapporten sier også at «fortynning og nedbryting gjør at de (legemidlene) med dagens analysemetoder i hovedsak ikke kan påvises i miljøet etter at de er sluppet ut i vannmassene. Det mangler effektbaserte studier av eventuelle effekter av legemidler på organismer, med unntak av en begrenset undersøkelse på ørret hvor det ikke kunne påvises noen effekter av utslipp fra kjønnshormoner på hunnfisk». Dette er trolig årsaken til at det ikke er etablert noen grenseverdier for disse stoffene i norske vannforekomster. Norske miljømyndigheter har derfor heller ikke gitt noen signal som tilsier at det må etableres ekstra behandlingstrinn for å håndtere disse på avløpsrensaneanleggene.

Det er, med dette som bakgrunn, uforståelig hvordan rapporten kan anbefale bygging av ekstra rensetrinn på de kommunale avløpsrensaneanleggene, som det mest effektive virkemiddelet for å hindre at en rekke miljøgifter og legemiddelrester blir sluppet ut i Mjøsa.

Rapporten beskriver det som kalles et 4. rensetrinn, og gjengir erfaringer fra land der dette er innført. Her er det behov for noen kommentarer og nyanseringer:

- Norsk Vann vil for det første advare mot å bruke begrepet et 4. rensetrinn, da det kan gi et feilaktig inntrykk av at vi med dagens tilstand er på et 3. rensetrinn, og at det enkelt kan innføres et ekstra rensetrinn som enkelt vil løse nye utfordringer med miljøgifter. Så enkelt er det dessverre ikke.
- Norsk Vann vil videre advare mot å ukritisk bruke erfaringer fra andre lands utprøving og innføring av ekstra rensetrinn for å fjerne legemidler og mikroforurensninger, og oversette disse til norske forhold. Kostnadstallene fra disse landene kan heller ikke brukes direkte for norske forhold.

Årsaken til dette er at forutsetningene for at et ekstra rensetrinn skal kunne fungere effektivt ikke er tilstede før anleggene er vesentlig ombygget, spesielt for å kunne fjerne mer organisk materiale og suspendert stoff. Uten det vil ikke et ekstra rensetrinn fungere. Et annet viktig forhold er at de fleste avløpsrensaneanleggene i Norge tilføres store mengder fremmedvann, noe som gir et sterkt fortynnet avløpsvann, som ytterligere vil bidra til å fordyre og komplisere en allerede svært energi- og ressurskrevende behandlingsmetode.

Med disse kommentarene vil Norsk Vann ønske Vassdragsforbundet lykke til i det viktige arbeidet for å sikre vannkvaliteten i Mjøsa!

Med hilsen
Norsk Vann BA

(sign)
Thomas Breen
Direktør

Arne Haarr
Rådgiver

Kopi: HIAS IKS

** Norsk Vann er den nasjonale interesseorganisasjonen for vannbransjen. Organisasjonen skal bidra til rent vann og en bærekraftig utvikling av bransjen gjennom å sikre gode rammebetingelser, kompetanseutvikling og samhandling. Norsk Vann eies av norske kommuner, kommunalt eide vann- og avløpsseksjoner, kommunenes driftsassistanser og noen samvirkevannverk. Norsk Vann representerer 365 kommuner med ca. 96 % av landets innbyggere. En rekke leverandører, rådgivere m.v. er tilknyttede medlemmer. Norsk Vann har en samarbeidsavtale med KS.*